

Openingstekst:

Doorgaans heeft men het over 'wacht en hoop', zozeer zelfs dat in het Spaans esperar het woord is voor zowel wachten als hopen, maar hoop is bovenal de deugd van de beweging en de motor van verandering: het is de spanning die herinnering en ideaalbeeld verenigt om daadwerkelijk te bouwen aan de dromen die op ons wachten. En als een droom vervaagt, moeten we hem opnieuw dromen, in nieuwe vormen, uit de sintels van ons geheugen.

Paus Franciscus, in HOOP - de autobiografie –

Lezing: Marcus 1, 9-15 (NBV2)

In die tijd kwam ook Jezus daarheen, vanuit Nazaret, dat in Galilea ligt, en liet zich door Johannes dopen in de Jordaan. Op het moment dat Hij uit het water omhoogkwam, zag Hij de hemel openscheuren en de Geest als een duif op zich neerdalen, en er klonk een stem uit de hemel: 'Jij bent mijn geliefde Zoon, in Jou vind Ik vreugde.' Meteen daarna dreef de Geest Hem de woestijn in. Veertig dagen bleef Hij in de woestijn, waar Hij door Satan op de proef werd gesteld. Hij leefde er te midden van de wilde dieren, en engelen dienden Hem. Nadat Johannes gevangengenomen was, ging Jezus naar Galilea, waar Hij Gods goede nieuws verkondigde. Dit was wat Hij zei: 'De tijd is aangebroken, het koninkrijk van God is nabij: kom tot inkeer en geloof dit goede nieuws.'

Overweging

De Veertigdagentijd is aangebroken. En in deze veertigdagentijd bezinnen we ons in de Ekklesia op het begrip 'tijd', en op onze omgang daarmee.

Tijd. In onze schriftlezing van vandaag merken we meteen hoe diverse dimensies van tijd een rol spelen in het verhaal dat Marcus vertelt.

De tekst die we lezen is uit het allereerste hoofdstuk van Marcus. Hiervoor is in de tekst nauwelijks meer dan een aankondiging aan de orde geweest.

'Begin van het evangelie van Jezus Christus.'

Meteen zo'n zinnetje waarop je al even scherp kunt stellen.

Nee, dit is niet het kopje van een hoofdstuk dat het begin van het verhaal over Jezus Christus aankondigt. Dit, dit gaan lezen, neemt je mee in de beweging die Jezus Christus getoond heeft, dit is het begin van het goede nieuws. Begin van het evangelie van Jezus Christus.

Dan wordt ons allereerst Johannes getoond. De bode, geroepen om het pad te effenen, degene die doopt met water en die laat weten dat ná hem iemand komt die zal dopen met de heilige Geest.

'In die tijd', schrijft Marcus dan.

In het Grieks zie je staan: 'in die dagen'....

In de reële geschiedenis van mensen.

De tijd als geleefde tijd, die mensen met elkaar meemaken.

In die tijd kwam ook Jezus daarheen.

Het is altijd aardig om je te realiseren dat Marcus naar alle waarschijnlijkheid het oudste evangelie is geweest. Bron die Lucas en Matteüs beiden gebruikt hebben, naast dat zij ook nog weer een andere gezamenlijke bron hadden.

In dit oudste evangelie kennen we geen Kerstverhaal. Geen Jozef, geen tocht naar Bethlehem, geen voederbak. Geen engel die aankondigingen doet, geen lofzang van Maria.

In het evangelie naar Marcus horen alleen dat openingszinnetje: 'Begin van het evangelie van Jezus Christus.' Begin van een beweging.

Johannes wordt ons als bode en wegbereider getoond.

En dan komt Jezus voor het eerst zelf in beeld.

In die tijd kwam Jezus ook daarheen. Vanuit Nazaret, dat in Galilea ligt. En liet zich door Johannes dopen in de Jordaan.

Een mens die de dagen met anderen deelt.

Een mens die uit een bepaalde plaats afkomstig is.

Een mens die de náám Jezus draagt: 'God redt'.

Een mens die zich, net als zoveel anderen, laat dopen door Johannes in de Jordaan.

Kopje onder in de rivier.

Een doop van bekering en vergeving van zonden.

Door Johannes. De mens wiens naam 'God is genadig' betekent.

De doop van Johannes ondergaan is enerzijds de erkenning dat we niet perfect zijn, dat we voortdurend ommekeer nodig hebben om op het rechte pad te blijven, en gebeurt anderzijds door degene die als naam 'God is genadig' meegekregen heeft. Zonder genade komen we er geen van allen. En die genade is ook mét de oproep tot ommekeer gegeven.

Al onze dágen hebben we het nodig om weer focus te kiezen. Dat mag steeds opnieuw, dat moet steeds opnieuw.

'Op het moment', lezen we dan vervolgens. Op het moment dat hij uit het water omhoogkwam. 'Terstond', vertaalden vroegere vertalers. Twee keer zal het klinken in deze tekst. Een andere manier van met tijd omgaan. Iets dat 'meteen' gebeurt, 'op datzelfde ogenblik', doordat er een innerlijke samenhang der dingen is.

Jezus komt boven uit het water en op dat moment hoort hij Gods stem. 'Jij bent mijn geliefde Zoon. In jou vind ik vreugde.'

En 'meteen', horen we dan in onze vertaling.

In het Grieks is het hetzelfde woord, 'euthus'. Terstond. Op hetzelfde ogenblik, omdat er een innerlijke samenhang is.

U kent dat misschien wel. Je loopt in een straat. Overal gebeurt wel wat. Je let nergens specifiek op. Maar opeens is er dat opstootje waarvan je meteen weet 'dit is mis'.

Of, ander voorbeeld: wij hadden pas een jonge vader op bezoek met een dochtertje van anderhalf. Hij leek nauwelijks oog voor haar te hebben en naar haar om te kijken. Tot ze over de achterwand van de bank kiepte. Opeens was hij daar en greep haar zodat ze níet op de stenen vloer kletterde.

Zo'n 'onmiddellijkheid' die helemaal samenvalt in de tijd, vanuit de inhoud van wat er gebeurt.

Jezus laat zich dopen. Solidair tot op het bot in het feit dat we het allemaal voortdurend nodig hebben om gericht te blijven op het goede.

‘Gij zijt mijn geliefde Zoon’, hoort hij – zodra hij bovenkomt - van Godswege.
En op datzelfde ogenblik drijft de Geest Jezus ook in de woestijn in.
Om veertig dagen op de proef gesteld te worden.
Hij leefde er met wilde dieren. En engelen dienden hem.

In het evangelie volgt dan een derde tijdsaanduiding:
‘Nadat Johannes gevangengenomen was’.

Ook een schakeling in de tijd.
Maar nu: ná bepaalde feiten is er geen weg meer terug.
Er is een nieuwe realiteit ontstaan.
Die vraagt om een volgende stap voorwaarts.

Op het moment dat Donald Trump afkondigt dat alle gelden van USAID bevroren worden, weet je ‘terstond’ dat hergroeperen nodig is met diegenen die zich geroepen weten om over de grenzen van het eigen clubje heen te delen. Terstond. Meteen.

Nadat witte Zuid-Afrikanen hoorden dat er enerzijds talloze mensen uitgezet worden uit de Verenigde Staten, en dat zij door diezelfde Trump een greencard aangeboden kregen – op grond van een heel specifiek narratief over hun situatie, spraken zij zichzelf als witte christelijke Zuid-Afrikanen zich uit tégen dat narratief.
Een nieuwe realiteit.
Die vraagt om een stap voorwaarts.

Je weet metéén dat er iets fout is bij de decreten die klinken.
En nadat zich een nieuwe realiteit voordoet (Johannes, de wegbereider, is gevangengenomen. Witte Zuid-Afrikanen krijgen een greencard en met een narratief over hen wordt zwart Zuid-Afrika weggezet.) is het tijd voor een stap voorwaarts.

En dan komt het in de tekst die we lezen.
Nadat Johannes gevangengenomen is, keert Jezus terug naar Galilea om het goede nieuws te verkondigen. En dit is wat hij zegt: ‘De tijd is aangebroken. Het Koninkrijk is nabij. Kom tot inkeer en geloof dit goede nieuws.’

‘De tijd is aangebroken.’
Volgende week zal Owe Boersma ingaan op de verhouding tussen Chronos (de tijd die zich ontvouwt) en Kairos (het uur U, het moment waarop een andere dimensie een appèl op ons doet).
Maar hier staat ook alvast dat woord ‘kairos’.
De tijd is aangebroken.
Het Koninkrijk is nabij.
Kom tot inkeer en geloof dit goede nieuws.

In onze huidige ‘dagen’ hoeven we niet ver te zoeken naar momenten waarvan ieder onmiddellijk weet: ‘dit is niet goed’, dit vraagt iets van ons. Dát er een decreet of uitspraak van Trump is, is nauwelijks nieuws meer te noemen.
De woestijntijd van wilde dieren om ons heen is echt wel aangebroken.
Hier en daar zien we kansen om een stap voorwaarts te doen binnen de nieuwe realiteit die is aangebroken.

Of we zien hoe – te midden van de wilde dieren - de engelen ons dienen, of we zelf Kairos ook herkennen en het goede nieuws van het Koninkrijk geloven, dat is een vraag. Hoe kijken wij eigenlijk naar de toekomst? Met welke verwachting?

Ik las onlangs een boek van Kader Abdolah. Papegaai vloog over de IJssel. Een boek dat hij al in 2014 schreef, maar dat onlangs opnieuw gedrukt is, een zevende druk. Nu opgedragen aan 'De Thuisgevers'. Abdolah is ambassadeur van dit project dat erop gericht is om met kerken en andere maatschappelijke organisaties te kijken hoe er een thuis gegeven kan worden aan statushouders die noodgedwongen nog steeds in de opvang zitten.

Abdolah vertelt het verhaal van Memet. Vluchteling uit Iran. Memet komt na zijn vlucht in Zalk terecht. Daar wordt hij al snel iemand die een rol van betekenis speelt in het dorp.

Memet zien we helemaal in het begin. In het vliegtuig, met zijn dochttertje. Een meisje dat doof is en ook niet kan spreken. Memet probeert in het vliegtuig zijn paspoort te versnipperen en weg te spoelen via het toilet. Dat is wat zijn smokkelaars hem hebben geadviseerd om te doen. Stewardessen hebben door wat er gaande is. Maar er is iets in deze man met zijn dochttertje dat hun medemenselijkheid raakt, waardoor ze niet meteen aangifte doen bij de politie.

(Om met de evangelietekst te spreken: 'op het moment', 'terstond' als ze de man en het meisje zien, wéten ze dat ze zijn illegaliteit niet gaan melden.)

Natuurlijk loopt Memet klem bij de douane. Geen papieren. (In de tijd van minuten en uren hoeft er niet veel te verstrijken.)

Memet en zijn dochttertje worden zelfs uit elkaar gehaald. Als Memet ziet dat zijn dochttertje flauwvalt, raakt hij in paniek. 'Ze is zék!', roept hij. 'Haar hárt.'

Als hij na een paar dagen in de opvang zit, en zij in het ziekenhuis ligt, huilt hij. Niet van verdriet. Wél van opluchting. Dat zijn dóchttertje in een goed ziekenhuis terecht zou komen, dát is zijn diepste wens geweest.

Stukje bij beetje krijgen we in de eerste hoofdstukken iets meer te zien van Memet.

Al heel snel horen we: Memet heeft een geheim. Eigenlijk heet hij geen Memet. Eigenlijk heeft hij geen vluchtverhaal. Hij werd niet bedreigd in zijn land. Er dreigt geen arrestatie als hij terugkeert. Maar Memet heeft een dochttertje.

Memet was in zijn land automonteur. Een hele goede. Iemand die steeds de ziel in een auto zocht en die tot leven wilde brengen. (Niet per iets waar ik me iets bij voor kan stellen.) Memet hield van auto's, en van vrouwen. (Ook op zich niet niet hetgeen wat deze man voor je inneemt.) Hij woonde bij zijn ouders. Hij had geen vaste relatie. Zijn ouders merkten wel dat Memet geregeld kortstondige avonturen met vrouwen had.

Op een dag komt Memet bij zijn ouders thuis en staat er een mandje met een baby. Memet kijkt verbaasd, en zijn moeder legt uit: dit stond vandaag bij ons voor de deur. Met een lange brief erbij, waarin uitgelegd wordt dat het jouw kind is.

Memet is verbijsterd. 'Maar dit kan toch niet. Dan moeten we naar de politie!'

Zijn moeder reageert echter nuchter. 'Als jij een leven leidt zoals jij dat doet, dan weet je dat er op een dag een kind zal zijn. Daar kun je niet voor weglopen, daar moet je voor zorgen. Kijk naar het kind, ze lijkt sprekend op je.' En zo aanvaardt Memet het vaderschap.

Het kind blijkt een kind met problemen te zijn. Het meisje is doof. En het meisje heeft hartproblemen. Memet raakt gehecht aan het kind, zoals zijn moeder aan haar gehecht raakt, en zij aan hen. In Teheran krijgt Memet een eenvoudige boodschap te horen: 'We kunnen niets voor haar doen. Ze zal niet lang leven.' Memet kan maar één ding bedenken: 'Maar ze móet betere zorg krijgen!' Hij vlucht, via Pakistan. Een mensensmokkelaar helpt hem aan een vals paspoort en aan een vluchtverhaal. Memet krijgt zo zijn Irakese naam.

Voor mij is zo'n verhaal een prachtig verhaal van hoe goed en kwaad niet altijd even helder te onderscheiden zijn, maar vaak door elkaar lopen. Die doop van Jezus. Genade hebben we allemaal nodig. Een duik onder water in het besef dat het leven nooit zo glashelder is. In onze alledaagse dagen loopt het nogal eens door elkaar heen.

Memet komt in Zalk terecht. In een huisje vlakbij de kerk. Hij heeft contact met een belangrijke vrijwilliger voor de kerk, met de dominee. Zijn kring breidt zich uit. En zijn dochtertje wordt een geliefd kind in het dorp. Bij dorpelingen en bij andere asielzoekers.

Wel wordt het dochtertje steeds zwakker. Iedereen ziet het. Dokters in Nederland kunnen óók niet doen wat Memet hoopte. De dag komt dat zijn dochtertje overlijdt. Diep verdriet. En ook paniek. Een Islamitische begrafenis aan de IJssel, hoe doe je dat eigenlijk? (Het is al even geleden, dat het verhaal zich afspeelt.) In de kring van asielzoekers is daar eigenlijk geen ervaring mee, iedereen is tot dan toe alleen maar met de toekomst bezig geweest. Bij de dorpelingen is er ook weinig ervaring. In Zwolle is een stukje Islamitische begraafplaats? De meeste mensen willen toch juist thuis, in eigen grond begraven worden? De dominee laat in elk geval snel weten dat de kerkelijke gemeenschap garant staat voor de kosten. En na nog weer korte tijd komt de dominee met de mededeling: 'Memet, onze begraafplaats is eigenlijk vol. Al jaren wordt hier niemand meer op het veld rond de kerk begraven. Maar er is nog een hoekje, te klein voor een kist van een volwassene. Daar zou het kunnen. Tala is toch een kind van het dorp geworden.'

(Kairos die in de dagen van verdriet binnenbreekt!)

Met een enorme dankbaarheid van Memet wordt dát de oplossing. Er komt een plechtigheid. Met alle onhandigheid. Wie neemt de leiding in een ritueel? De dominee verwoordt iets. Eén van de vluchtelingen zet aarzelend het zingen van een gebed in. Na afloop is er veel onderling meeleven. Dorpelingen klagen later: 'Dat kan toch eigenlijk niet. Allemaal peuken opeens op de begraafplaats!'

Voor de vluchtelingen die mee blijven leven, komen ook de beelden boven van wat er daarna moet gebeuren. Er wordt een appelboompje geplant bij het graf. En een bankje geplaatst. Conform hun tradities. Een boom moet voor schaduw en beschutting kunnen zorgen. En een bankje geeft ruimte voor rouw en trouw.

In het dorp klinkt het: 'Wie durft dát nou zo opeens te doen? Hier heeft de kerkenraad helemaal niet over besloten!'

Het gewone leven, het alledaagse, ontvouwt zich.

Die mengeling van ruimhartigheid en kleingeestigheid is niet zomaar weg na één prachtig voorbeeld van Kairos. Van de tijd die aangebroken is. Van het Koninkrijk dat nabij is.

Ieder die betrokken is, voelt aan: de ruimhartigheid is van een andere kwaliteit dan het kleingeestige dat zich altijd aan zal blijven dienen in het dagelijks leven.

De ruimhartigheid geeft ruimte aan de geest. Toont een vergezicht. Toont wat de ziel verlangt. Tegen klippen op. Kairos.

Wij gaan de komende weken met elkaar de veertigdagentijd door.

En het is volstrekt helder dat de 'veertigdagentijd' ons op een bijzondere manier laat reflecteren op hoe wij met onze 'tijd' omgaan; op hoe wij ons verhouden tot alle vragen die zich in onze dagen voordoen.

Veertigdagentijd: de télling is al bijzonder.

De zondagen tellen niet mee.

Dat zijn de dagen dat we het feest vieren dát wij van God geroepen mensen zijn, die keer op keer misschien kopje onder moeten gaan, maar die altijd weer mogen bovenkomen om te weten waartoe we geroepen zijn en dát we kunnen opstaan om een leven te leven in verbondenheid met de Eeuwige.

Veertig dagen.

Veertig dagen, als Jezus in de woestijn.

We verkeren in dit leven tussen de wilde dieren.

Als we hebben het over de tijd:

Het is al sinds de oorlog in Oekraïne uitbrak, dat ik me bewust ben van hoe de val van de muur in Duitsland mij ongemerkt toch in een lineair perspectief geplaatst heeft. Nú is het hier vrede. Nú gaat het zich uitrollen over de rest van de wereld.

Inmiddels zien onze dagen er totaal anders uit.

Niet alleen weten we nog steeds heel goed dat er op zoveel plaatsen op aarde strijd is. En dat ons Westers perspectief beperkt is, omdat er meer centra op aarde zijn van waaruit je de wereldgeschiedenis kunt bezien. Maar ook in de wereld die we het best meenden te kennen liggen de verhoudingen volledig anders en lijken woorden als 'vrede', 'recht', 'solidariteit' dwaze, naïeve woorden die politiek, als ze al gebruikt worden, zwaar misbruikt worden.

Je zou er moedeloos van worden.

Juist nu merk ik echter: er is maar één weg voorwaarts. Dat lineaire uitrollen van het goede in de tijd gaat er niet komen. De weg voorwaarts blijft echter de weg van de verankering in het Koninkrijk. Het is de weg waarop we de dagen van het kwaad als voorbijgaand moeten zien, en permanent gericht kunnen blijven op die momenten waarop iets van eeuwigheid oplicht. Wij zijn verankerd in de toekomst, ook al geeft ons dagelijks leven weinig reden tot hoop.

Memet en zijn dochttertje.

Zijn vlucht naar Nederland heeft níet het leven van zijn dochttertje gered. Geen dagen toegevoegd.

Zijn vlucht naar Nederland heeft wél zijn liefde getoond en hem gemaakt tot een mens die verantwoordelijkheid neemt in het leven voor het welzijn van anderen.

Natuurlijk, nooit alleen maar gladjes. Nog steeds met zwakheden.

Maar iets van het Koninkrijk ís in hem ontwaakt en rolt zich wel degelijk steeds verder uit. Zijn verankering in de toekomst heeft zijn leven gekleurd.

Kijkend naar onze wereld van nu, kunnen we bijna niet anders zeggen dan: we leven in beroerde dagen. Er is een vastentijd nodig. In het Engels: 'Lent'.

Maar we hébben de roep gehoord.

Kom tot inkeer. Geloof het goede nieuws.

We kunnen komen van Lent tot lente.

Dat de Veertigdagentijd die voor ons ligt, ons opnieuw mag helpen om – dit jaar nóg weer een slagje dieper dan vorig jaar – bij onze roeping bepaald te worden en met elkaar te vieren wanneer we zien

dat er íets van eeuwigheid oplicht waar we zelf ook aan bij kunnen dragen.

Onze hoop is gegrond.

Er zijn beginners op de weg van het Koninkrijk.

De toekomst komt ons tegemoet.

Amen

Slottekst:

Wij christenen moeten weten dat hoop misleidt noch teleurstelt: alles is geboren om te bloeien in een eeuwige lente. Uiteindelijk zullen we eenvoudig zeggen: ik herinner me niets waarin U niet bent.

Franciscus, in HOOP - de autobiografie -

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl